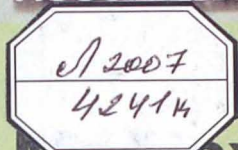

КАЗИРГІ
КАЗАК
ПОЭЗИЯСЫ

А 2007

42414

Мейірхан
Ақдәулетұлы

Бейуақтар
мінәжат

Мейірхан Ақдәулетұлы

*Бейуақтанғы
мінәжат*

Өлеңдер мен поэма

Алматы
"Жазушы"
2006

*Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат
министрлігінің бағдарламасы бойынша шығарылды*

Редакторы *Есенбай Дүйсенбайұлы*

Ақдәулетұлы М.

А 37 Бейуақтағы мінәжат. *Өлеңдер мен поэма.* — Алматы:
Жазушы, — 2006. — 216 бет.

ISBN 9965-815-28-3

Қазіргі қазақ өлеңінде мейлінше жаңа өз жолы, өз мектебі бар терең толғамды көрнекті ақын Мейірхан Ақдәулетұлының бұл кітабына осы заманғы, бәлкім, келешек ғасырлардағы поэзиямыздың да көркемдік көкжиегіне көз жіберген көсегелі өлеңдері мен “Қосүрейлер үйі” поэмасы енді.

А 4702250202-061
402 (05)-06

ББК 84 (5 Каз) 7-5

ISBN 9965-815-28-3

© Ақдәулетұлы М., 2006
© “Жазушы” баспасы, 2006

БЕЙУАҚТАҒЫ МІНӘЖАТ

Ілінерде күннің қызыл кірпігі
дертім менің мендеді —
Өмір өзі-ақ өлтіреді бір күні,
өлтіріспе Сен мені!

Мұса,
Ғайса,
Мұхаммедтің көп ішкен,
тауыспаған кермегін
жұтам үнсіз.
Үмітім жоқ Жеңістен.
...көзімнен сүй Сен менің!

Ернім емес,
ет-жүрегім кезеріп
жоқ сусынға шөлдеппін.
Ажал-құрдас ақ мылтығын кезеніп
“Кеттік!..” десе — мен кеттім!..

— Бізге неге баянсызды аңсаттың,
е-ей, есі бар Қүдіре-ет?..
...Босқа налып, болмашыға шаршаппын —
көзімнен сүй бір рет!

Түнге сіңіп жоғаламын Мен ертең —
аямайды Сені Көк...
Өзім түгіл, өлердей мас көлеңкем
“Өмір!” деп тұр еңіреп!

Аллаһу да аяп басар кеуденің
үнсіз айтқан зары бұл —
Өмір өзі-ақ өлтіреді.
Сен мені
өлтіріспе, Жарығым!
Көзімнен сүй Сені көріп жұбанған...

МОЙЫНДАУ

Ұмыттым бәрін!
Өзгенің ұмыттым бәрін —
Өртенуден соң сөнудің жуық тұрғанын,
Үміттерімді
жоқ іздеп мұнарды кешкен,
Күдіктерімді...
Мұнды да шығардым естен.

Бұл күдіретіңмен сен бәрін ұмыттырасың —
Көзіңмен оқып бір дұға,
күліп тұрасың.

Күліп тұрасың —
жүзіңе көп телміремін,
өзіме өзім қимастай неткен гүл еді??
Әмірші жоқта жайғасып жақұт тұғырға,
Ханымын құшқан ұқсаймын бақытты құлға!

Дүние-ай...
бұл да баянсыз.
Қалтырап, өрең,
жазмышпен жаға жыртысар қалпыма келем.

Қалпыма келем —
мойнымнан білегінді алам,
Қорғансызым-ай,
теліген тілегін маған.

Ыстық сен жайлы
ыршытқан жасыным қарып,
Сап-салқын ойға оранам батылым барып...

Терезесі ашық жанымның көресілерін
тең бөлісесің —
соныға көп өкінемін.
Көп өкінемін —
өзім-ақ коретін едім,
Коргісіз отты өзіңе неге тіледің?

“Қып-қысқа-ау ғұмыр,
қып-қысқа, неғыласың?” — деп,
қасыңда тұрған өзімді сағынасың кеп!
“Өткінші...” деуге дәтің жоқ,
тандай қағасың.
Тәтті алма жеген Хауадан аумай қаласың!

.....
Аумай қаласың...

ал, мені,
Адам Атаны
сенделткен сезім жетелеп бара жатады!..

ГҮЛ — ЖУСАН

Гүлді аяймын — өмірі өзін алдап, текке өткен.
... Шыншыл өскін көрмедім,
 Жусан,
 Шеңгел,
 Көкпектен!

Үзік-үзік
күлкің мен көлгірсуің, тепкіңнің
бәрін... Өмір,
Мәжнүнге лайық бақыт деп білдім.

Айыптымын алдында,
арнамадым гүлге өлең —
Гүлдің солып,
бояудың оңатынын білген ем.

Мен жусанға інімін.
Шеңгел болып кектенем.
Көкпек жаққан көне үйдің
көжесімен көктегем.

...Орманы кем,
дүрдараз тобылғысы, жыңғылы,
сортаңы мол,
суы ащы кең Даланың Мұңды ұлы
Тарта туса тегіне — түкірмейді жалғанға,
жанға қонса жалғыз шаң, айналады арланға!

Ділі — жусан,
қиялы — қыпшақы ердің Тарланы,
Жылқы мүсін болмысы,
сордан кермек арманы.

Мұңы — Қобыз,
төзімі болдыртардай түйені,
Домбырасы — дұғасы,
Сөзі — серті киелі.
Қыран түгіл,
қарғасы қара ойды ұғар қиядан
Осы Дала — Отаным.
Ұқсамауға ұялам.

Бақыт, байлық,
ас пен той,
шексіз шаттық, мұң-нала.
Дана,
даукес,
батыр, ез... —
Бәрін корген бұл Дала,
танып кетпей
тірліктің бағзы әуені — Күйбеңнен,
Озгені де,
өзін де алдамауға үйренген.

Жусанымын мен соның.
“Гүл ғұмыры баянсыз!” —
Күліп тұрып айтатын ақ сырым да — аяусыз.
Осы — менмін, ей, Өмір,
сертім — жалқы,
мінім — мың.
Аяп айтам атын да
есебі жоқ гүліңнің!

* * *

Дәруіш Ой!..
...дәрмен жоқ —
құтылармын деген ем:
Өзімді алдай алмадым — өлді ішімде көп өлең!

Ажалдыға жан тәтті.
Сен ұсынған Кермектен
Қорқыт-жаным қорынып,
қорқа қашып мен кеткем.

Қызық қудым,
Қыз сүйдім.
Мол бояудан таптым ем —
Адам өзін армансыз алдайды екен Тәттімен!

Жұрт таласқан Ойыншық әсем екен,
Ұнаттым,
Тіл уылып, тіс түсті.
Көкжиекке құлап Күн
бара жатып...
балқұмар бар таңдайды табалап,
кекей күлді:
“Сенің де басқан ізің — қара дақ!

Тәтті — жалғыз Тәңірің.
Жұбанышы ол тірліктің,
алда өзінді!” — деп құртты
мысын мендей Мұңлықтың.

Сенен қашсам,
тататын бар несібем жалған ба?
Ащы О-ой,

ая, аяусыз баттым ащы арманға!

...Ақымақтық.

Адамның өмірі — осы.

Кірді есім —

ой түбінде жатқан Сө-өз,

бүз кеудемнің түрмесін!

Дәруіш Ой,

мен сенен арылармын,

дегенмен,

амалым жоқ —

адамның

тек тәттіге олермен

корген күні күн емес,

күндік ермек, бұл — анық.

Мен өмірден өтермін жоқ нәрсеге жұбанып.

Дәруіш Ой!

Шошып ем

сенің кермек сөзіңнен —

Қашып келеді екем Мен

өмір-бойы...

Өзімнен!

КҮЗ. ТОБА

Ақты жұлдыз тас төбемнен “ағалап”,
Арашаға түспедім.
Салдақы түн сақ-сақ күлді табалап —
бармағымды тістедім.

“Жаз өт-ті-і!” — деп,
жасыл бояу жылайды,
мен қайтейін, сарғаяр.
Қарғағансып қараңғыны — Құдайды
қалтыраған шам да — аяр.

“Туған екем — өлерімді білем мен,
таңды қарғап күн батар...
Сынық сәуле күтіп қайтем біреуден,
қай жанарды құрғатам?”

Ж-жа-алға-ансың-ң! — деп,
Мәңгіліктің жағасын,
жұлқылап ем, қыңбады.
Жесір-өмір жұбатады баласын —
жырым-жырым құндағы...

Мың ғасырлық Мәңгі Ойынның мәні —
осы.
Бояуы, тек, көнерген.
Ме-ен? —
...сәбимін
сенімі мен дәмесі
өзінен Зор,
өлермен...

ТҮН. ҚҰСА

“Мүмкін еме-ес!” — дейді ышқынып жүрегім —
...мүмкіндігім сол ғана.
Түсім бе екен? —
қол тапсырып жүремін
иманы жоқ молдаға.

“Коне алмаймын!” — деп жылайды Өлеңім,
жүбата алмай миым дал.
Оның нұрлы сәуле толы зеренін
быт-шыт қылды құйындар.

Ебірей шал “ел — сенікі!” деп күлді —
...соған да мәз сорлы ағам.
Қиянатқа қия да алмай тектімді,
костай да алмай, қорланам.

Тиынға отпей ұят дейтін құрғырың,
ақылынан алжасты Ар —
Озгеге әлі жетпеген соң, бір-бірін
...талап жемек қандастар.

Пері киіп періштенің желегін,
жайнағансып жалған гүл.
Коктен безіп, күлден іздеп керегін
азып-тозып арман жүр...

Кие кошті бабам сенген ұғымнан —
... қалғаны — құр сөз-қауыз.

Қазақы арман, сенен мүлде суынғам —
шайқап ішсін өзге ауыз!

“Сабыр!” — дейсің, жаным-далам,
жалғызым —
сабыр сені сал қылған!
Ақ жүзіңе күллі ібіліс салды ізін —
ал, қашып көр тағдырдан...

Әкірендеп әкемсінді корінген —
... жылап барар жоқ тәңір.
“Ұят күшті, — демеуші ме ең, — өлімнен”,
... кел, кел, мықтым, отқа кір!

Тексіз ұл-қыз таптап сезім қанатын
ән салып жүр... арсыз ән...
Табалайды ақ шырақты қара түн —
...соңында таң бар шығар?

Шықпаған жан шығар күннен үміткер —
не бересің, келер күз?
“Мүмкін еме-ес!” — десендерші, ей, жігіттер,
...іштен тынып өлерміз...

ЖАЛҒАСУ ЗАҢЫ

Отырар еді анам
оты бар жанды тектім деп...
Оталып кетпей,
о, қаншама азап шектім көп!
Ойлармен ойнап,
от басар бала-қиялмен
Оқталатынмын ошаққа кіріп кеткім кеп.

Қақаса қаңтар
қара үйдің оты сонбейтін,
Қараған, жыңғыл қара ошаққа кеп көлбейтін.
Егіліп тұрып,
ертеңгі күнге шөлдейтін
қара шал маған
“Ошақтың иесі — сен”, — дейтін.

От басы жайлы, отыны жайлы кеңес қып,
Көретін жарық,
келетін күнге емексіп,
ой кешкен шалдың орнында қаппын отырып,
От деген сөзді көп естіп...

Қара шал кетті...
өткіздік сонау күзді аман.
Жарадар жаным жазылып, қайта сыздаған...
Өзіне мені тірі ескерткіш қып қалдырып,
Қара шал маған қара ошақ — мұра сыйлаған.

Кезім бұл енді түнде де түске Күн енген,
Күн енген-дағы, түнекті тіліп жіберген —
Бабамнан қалған қасиетті қара ошақтың
Тағдырын ойлап жүрем мен.

Қара шал құсап...
кез келер бір күн аттанар —
Қара ошақ қалар,
қаңтармен ойнап от қалар.
...Жөргекте жатқан жүректтей менің үмітім
О кезде мендей боп қалар?

“...ӨМІР...”

*Бетіне ғасырлар әжім салған суық
жартастан білінер-білінбес жазу ізі
байқалады. Мен одан саналы ақынның
салмақты сөзін оқығым келеді...*

Семсер сөзбен сескенбесті жасқап ем,
кенет шексіз құпиясын ашты өлем.
Болатындай
өзіме — дерт,
басқаға — ем,
жазылмапты жүрекмүсін Басты өлең.

Ұстанғанмен ұлылықтың байрағын,
ұға алмаппын —
қайда Бақыт, қайда Мүң...
Көкжиектен,
козі барға көрінген,
аса алмаппын,
...Бармағымды шайнадым.

...Жиегі жоқ көкжиектің!..
сонда ұққам —
құным — бақыр..
есеңгіреп қорлықтан,
Қауырсынды талақ етіп,
қайла алып,
қара тасты қашағаным сондықтан.

Менмен кеудем
мекер даңққа мені үндеп,
түк бітірмей төске соққан жерім көп.
Соны ұққан соң,
көп нүктемен көмкеріп,
Қара тасқа қашай салдым
“...Өмір...” деп.

Жұлдыз-күндер сөніп жатыр бір-бірден,
таппай қойдым Уақыт дейтін құрғырға ем.
Қабырғасын жаралап ем жартастың —
ең ұлы Өлең сол-ақ шығар?
Кім білген...

ӘН

Қайтатын құстар салады бір өн
“Өтті ғой бәрі...” деп өксіп.
Толған Ай-қыздың жамалы қылаң,
Телмірем соған емексіп.

Жанымда тұрған ойланбай күліп,
Жаным сол — жарты Ай сырғалы...
Санамда бір ой салғандай бүлік:
“Баянсыз құспыз біз-дағы...”

Қайталап қаздар,
тырналар да әнін,
Қай-қайдағыны қозғаса,
“Осы ма, — деймін, — бұлдағандағың,
көрінбес бақыт көзге аса...”

Толған Ай сонда бұлтқа кіреді,
Зіл-мұңын маған бұлдамай.
Құрысып тұрып Құртқа-жүрегі,
Күледі үнсіз.
Бұл қалай?..

Көз жасын тежеп, зорға күледі,
Көлегей тұтып білегін.
Құстардың әнін ол да біледі,
Тірінің қозғар жүрегін:

“Қайтады бәрі мұратты айдынға,
Кімде мұң басым,
кімде — арман?..”
Бұлт шалған Айды жұбатпаймын да,
көзінен сүйем дымданған.

...Мұнартып кеудем, мұңая қарап,
Айға ұқсас жанды ақтамақ
қалтырап қолым,
тұрам аялап,
Шын сүйіп...
Со-онша қатты аяп!

ТҮСТЕР ТЕОРИЯСЫ

“Ақ пен Қара ағайын,
ал, ызалан... ызалан...” —
деп күлді Ақыл,
көп күлді... —
пысқырмадық біз оған.

Қызыл-жасыл көп қызық
козді асырап жүргесін,
қарасың деп,
ақсың деп
айта аласың кімге сын?

...Анда-санда ащы сөз
қытықтаса көмейді —
шарайнаңа бір қарап,
шалқалай күл: “Е, мейлі...”

...Жасап болып жұлдыздан
жарасатын түнге Мен,
Аққа қалай айғыз із
қалдырарын білмеген,
Аңқау көңіл ақыры
қара етікпен қар басты.
Тілге төтті-ау өтірік,
тиер бірақ жанға ащы!

“Ақ пен қара — ағайын”
деп күлсе Ақыл, тегін бе?

Қара қалам,
қаймығып,
ақ қағаздан шегінбе...

Кие тұтып ақ түсті,
қара түсті қаралап,
Бір дәруіш-жыр кетті
дүниені аралап...

Ақ сәбидің жанарын
қызыл-жасыл байлап ап,
Бола алмады,
не керек,
қара түспен айқабақ!

Асқындырды аңсарын
ақша жүзде қара мең! —
...араласып кетті енді
ақты-қара бар әлем!

...Жұмбағымыз қалмады-ау,
екеуміздің шешпеген,
Жалғыз досым — Жүрегім,
жазғызбадың “есті” өлең.

Ақтап та алмай күнәдан,
қараламай, кейімей,
сен бұлқынсаң үн-түнсіз —
құшақтайды мені үрей.

“Мен де адаммын...” деп көзім
тайғанайды томенге.

Айқайлайды тіршілік:
“Ақ пен қара деген не?”

Қызыл-жасыл тірлігім
жұбатпақ боп мені кеп,
“Сенші” дейді еңіреп —
оның пейілі кеңірек!

“Қара!” — дейді,
“Көр!” — дейді, —
...қалғаның не алдана?
...түсті азайтып жіберген
Түйсік пенен Ар ғана!

...Жалғыз досым — Жүрегім,
көріп жүрсің, көн енді:
Жұмылғанша жанарым,
жылыта түр денемді.

Кемпірқосақ — жеп-жеңіл,
ауыр ойдың арты — зіл.
Айдағаның қан еді-ау...
оның түсі — алқызыл!

...Екі түске кезекпен
мең болғаным жүк білем.
Жүзің сенің,
Жүрегім —
өрттей ыстық, күп-күрең...

* * *

“Жанарсыз сезім кез еткен
Жалғызым едің, қара қыз!
Алдамшы көктем тез өткен,
Ақырын суып барамыз...”

Санамда осы ой шыңғырып,
Жүзіңе үнсіз телмірем.
Қанатын алған сындырып
Қарлығаштаймын енді мен.

Ақ сарай қалап арманнан,
Алабұртушы едік біз.
Арайы бөлек тандардан
Ажырар шаққа келіппіз.

Көгілдір әлем күлімдеп,
Күтпеуші ме еді бізді алдан?!
Сол сағым тарап дірілдеп,
Соңында сарғыш із қалған...

Сәбидей қалған кеш ұғып
Ертегі — шындық арасын,
Сен бәрін үнсіз кешіріп,
Шегініп кейін барасың.